

ranko bugarski: »lingvistika u pripremi«, zavod za udžbenike i nastavna sredstva, beograd 1986. melanija mikes

U drugom poglavlju svoje knjige Ranko Bugarski razmatra pragmatički i teorijski smisao pojma primenjene lingvistike. Sa pragmatičkog stanovišta, identitet tog pojma dovodi u pitanje, jer se pod primenom lingvistikom u širem smislu podrazumevaju sva jezička istraživanja čiji su rezultati upotrebljivi, tj. mogu da se primene u praksi. Tragajući za definicijom primenjene lingvistike sa teorijskog stanovišta, autor postavlja pitanje da li primenjena lingvistika ima svoj poseban predmet ili je on identičan sa predmetom lingvistike uopšte (str. 30). On kontrastira »primenjenu lingvistiku« sa »opštom«, »čistom« ili »teorijskom« lingvistikom (str. 32), da bi na kraju konstatovao da ovako kontrastiranje ne dovodi ni do kakve solucije, već da u terminu *primenjena lingvistika* treba videti »naznaku jedne opšte orijentacije u samoj lingvistici« koji se »uopšte ne odnosi na neki odeliti predmet nego na jedan karakterističan pristup (str. 33).

Ovako videna primenjena lingvistika je lingvistika koja se primenjuje u praksi: dakle, kao što stoji u naslovu knjige: lingvistika u primeni. Tim povodom izneću i neka svoja mišljenja o primenjenoj lingvistici. Kad kažem »svoja«, mislim uslovno, jer su ona izrasla iz zajedničkih nastojanja u konstituisanju Saveza društava za primenjenu lingvistiku Jugoslavije, naših zajedničkih aktivnosti kako na istraživačkom tako i na organizacionom području. Ono što od tog videnja nije prihvatljivo za većinu, neka ostane kao moje »izdvojeno mišljenje«.

Prema tom videnju, primenjena lingvistika nije samo lingvistika u primeni, ili namenjena primeni u nekom području čovekove, odnosno društvene, delatnosti. To nije ni lingvistika koja se samo inspiriše potrebama društvene prakse, već i istražuje tu društvenu praksu sa lingvističkog stanovišta. Primenjena lingvistika bi trebalo da da prednost induktivnom metodu u jezičkim istraživanjima, da svoje teorijske postavke zasniva na empirijskim istraživanjima i da njihovu validnost proverava u praksi. Potpuno se saglašavam sa autorom, i sa Ivanom Klajnom, da primenjena lingvistika nije posebna grana lingvistike, niti je antipod opšte lingvistike, iako se susrećemo sa nazivima kao što je, na primer, *Odsek za opštu i primenjenu lingvistiku* (u Lingvističkom institutu Mađarske akademije nauka).

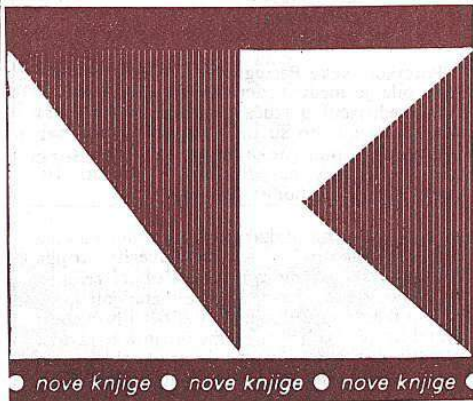
Ako danas i možemo da zaboravimo ono što je Ferdinand de Sosir rekao o jeziku kao jedinom predmetu lingvistike, posmatranom u sebi i za sebe (parafraziram početak prikaza Ivana Klajna, u *NIN-u*), Sosirovo poimanje jezika kao *langue* i *parole* i te kako treba imati na umu kad primenjenu lingvistiku određujemo ne samo kao nauku namenjenu da zadovolji potrebe prakse, već i kao nauku koja zadovoljava zahteve internog razvoja same lingvistike. Konkretno, to znači da je ono što mi nazivamo primenjenom lingvistikom naučnoistraživačka delatnost koja podjednako posvećuje pažnju jeziku u smislu *langue* i jeziku u smislu *parole*, uključujući i interakciju između *langue* i *parole*.

Dakle, ne postoji teorijska lingvistika, normativna lingvistika, deskriptivna lingvistika... Svi su ti nazivi, po mom mišljenju, samo uslovni. »Samo jedna nauka«, tako je naslovio svoj prikaz Ivan Klajn. Ta nauka je lingvistika. Postoje lingvisti koji su prvenstveno orijentisani ka teorijskim razmatranjima, pa i koncipiranju teorija. Postoje lingvisti koji veoma strpljivo opisuju jezike, dijalekte, sociolekte, lingvisti koji pišu manje ili više upotrebljive gramatike i razni drugi poslenici u oblasti lingvistike. Svi oni treba da učestvuju u delatnostima koje se odvijaju pod nazivom »primenjena lingvistika«.

U svom prikazu ove knjige Ivan Klajn kaže: »Možda nije slučajno što u našoj zemlji, u vreme kad teorijska lingvistika ne uspeva čak ni da prati zbivanja u svetu, a normativna lingvistika se sudara s dobro znanim preprekama vannaučne prirode – u takvo vreme jedino Savez društava za primenjenu lingvistiku u Jugoslaviji uspešno »posluje«. Posebno mi se dopada izraz »posluje«, jer to znači da se ne nalazimo među gubištima. Međutim, koliko je Savez

uspešan u svojoj delatnosti, teško je proceniti bez neke podrobnije kritičke analize. U njegovoj delatnosti se očituju progresivna stremjenja. Njegova egzistencija se primećuje u našem društvu. I to je već neki uspeh. Ali pravi uspeh, prema mom ubeđenju, uslediće tek onda kada one lingviste koji se bave ili misle da se bave teorijskom lingvistikom kao posebnom naukom koja ne spada u domen primenjene lingvistike vidimo u našim redovima, a normativce ubeđimo da bez zajedničkog napora u okviru Saveza društava neće uspeti da se oslobode prepreka vannaučne prirode.

Okrenutost i otvorenost primenjene lingvistike prema drugim srodnim disciplinama, koliko god da je plodotvorna, skriva u sebi i opasnost da se lako prekorače granice njenog domena i zanemari predmet istraživanja, a to je jezik. Prvi deo Sosirove proklamacije ipak ne treba zaboraviti: *jedini predmet lingvistike jeste jezik*. Postoje discipline i oblasti sa kojima lingvistika treba i mora biti u kontaktu, pa i više od toga: lingvistika treba da saraduje sa poslenicima u raznim društvenim naukama ili delatnostima. Međutim, prema mom mišljenju, glotodidaktika nije primenjena lingvistika. Ona je samo područje ili disciplina u kojoj i rezultati lingvističkih istraživanja treba da budu primenjivani. Jezička politika takođe ne spada u domen primenjene lingvistike, ali u rešavanju problema u tom domenu lingvisti treba da imaju svoju reč i njihova mišljenja treba da budu uvažavana. Stvari stoje drugačije sa psiholingvistikom i sociolingvistikom, jer u tim disciplinama jezik i dalje ostaje predmet istraživanja, samo sa posebnim akcentom na psihičkim procesima odnosno na njegovoj sprezi sa društvenom praksom.

Nakon ovog sasvim je prirodno da su deplisane primedbe koje je autor dao na tretman primenjene lingvistike u Jugoslaviji (na strani 56). Zašto bi nam bili potrebni instituti i titule koje bi sadržavale naziv »primenjena lingvistika«. Mi, poslenici u oblasti primenjene lingvistike, treba da se založimo za dobro organizovana jezička istraživanja, za podizanje lingvističkog kadra koji će biti osposobljen za istraživanja koja sada uslovno nazivamo primenjenim, za saradnju između teorijski i praktički orijentisanih lingvista, i tome slično. Termin i će se promeniti kad izgube svoj smisao, a i mi možemo, ako je to celishodno, da se založimo za njihovu promenu. Autor smatra da to za sada nije celishodno, i mislim da je u pravu.

Ova knjiga Ranka Bugarskog obuhvata, pre svega, ona područja primenjene lingvistike za koje je sam autor posebno zainteresovan, i čijim istraživanjima se i sam bavi. Posebno bih istakla poglavlja koja su posvećena pitanjima terminologije, jer u njima dolazi do izražaja ne samo već dobro poznato tečno i lepo sistematizovano izlaganje Ranka Bugarskog, već se u njima on očituje i kao istraživač u oblasti primenjene lingvistike. U središtu autorove pažnje je lingvistička terminologija, preko potrebna lingvistima u njihovom naučno-stručnom komuniciranju. »Terminološka standardizacija je veoma složena delatnost, naročito u zajednicama – kakva je i jugoslovenska – koje ispoljavaju znatnu meru nacionalne, jezičke i sociokulturne raznolikosti«, kaže autor (str. 85). Bugarski grupiše kriterijume izgrađivanja lingvističke terminologije u formalne, semantičke, pragmatičke i sociolingvističke. Posebnu pažnju posvećuje varijacijama koje proističu iz sociokulturne tradicije date sredine, iz varijantnosti policentrično standardizovanih jezika, iz pripadnosti pojedinim lingvističkim školama, itd. On razmatra neke od najpoznatijih termina generativne

gramatike u njihovim srpskohrvatskim verzijama. Spisak primera koje daje ilustruju većinu formalnih, semantičkih i pragmatičkih kriterija. U svojim terminološkim istraživanjima, u kojima se tek naziru putevi ka rešenju nekih pitanja, Ranko Bugarski ne pledira za unifikaciju terminoloških višestrukosti. On samo ukazuje na postojanje terminološke neujednačenosti u lingvističkom diskursu i potrebu sistematskog registrovanja tih neujednačenosti kao preduslova daljeg rada na izgrađivanju lingvističke terminologije.

Pitanjima prevodenja autor posvećuje tri poglavlja, u kojima raspravlja o međukulturnim aspektima prevodenja u prirodi i teoriji prevodenja kao naučnoj disciplini, da bi zaokružio svoja razmatranja u jednom videnju domena nauke o prevodenju, čiji grafički prikaz daje veoma pregledno i sistematizovano (na str. 143).

Iako je autorova delatnost na području sociolingvistike dobro poznata, on se u ovoj knjizi dotiče sociolingvistike tek toliko da bi osvetlio njenu primenu u nastavi jezika. To mi se čini sasvim prirodnim, imajući u vidu da je autor nedavno čitavu knjigu posvetio pitanjima koja pripadaju domenu sociolingvistike.

Ova knjiga, kako i sam autor kaže, izrasla je iz njegove istraživačke, predavačke i organizacione delatnosti na polju primenjene lingvistike (str. 9). Ona je u neku ruku i ogledalo jednog dobrog dela delatnosti jugoslovenske primenjene lingvistike, o čemu svedoči i upućivanje na 52 domaća autora, čija su dela citirana u literaturi i to pored mnoštva inostranih autora.

slobodan blagojević: »poezija, mistika, povijest«, svetlost, sarajevo 1986. zilhad ključanin

Poezija – mistika – povijest – u odnosu, ne u općenitijem ekspertizama. Koliko svako od njih ponaosob učestvuje u tome odnosu? Koliko i kako njihovi entiteti mogu da se kompariraju, suodnašaju, bivaju istim? Pogotovo kada se sve treba desiti u djelu koje ih ne tematizira u globalu. *Poezija, mistika, povijest* bavi se naoko raznorodnim »tematima«. I uvijek, naoko, upojedinjenim problemima. Jer, na primer, što može imati zajedničkog takva jedna tema kao što je pjesništvo Avde Karabegovića Hasanbegova sa Lotreamonovom poezijom, Remboom, ili Rumijem? Površno gledano *Poezija, mistika, povijest* bila bi skup raznorodnih tekstova. Dublje, međutim, leži okvirna konstatacija o cjelovitosti ove knjige: sadržinom i sadržajem.

Ono što sabire sadržinu ovoga djela, bivajući također konstituens sadržaja je *ličnost*. U prvome govorimo o ličnosti autora, Slobodana Blagojevića; u drugome o ličnosti imenentno kazivanom. Ličnost je biće, biološko-psihološko-duhovni sklop jedne individue, jednog subjekta. »Subjektivnost nije proizvoljnost. To je sticanje punog uvida u vlastitu ličnost a tako i u prirodu samu. I niko ko nije stekao puni unutarnji uvid u vlastitu ličnost nije prestao, u izvjesnoj mjeri (zavisno od stupnja uvida), biti narcisist, egoist i nacionalist.« Bez ličnosti poezija, po Blagojeviću, nije moguća. (Principijelno insistiranje na ličnosti pjesnika naći ćemo u Blagojevićevom tekstu *Ličnost pjesnika i T.S. Eliot, Izraz, 1977,8-9* »Umjetnost je najefikasniji način posrednog prodiranja u dubinu ličnosti, pri čemu imanentna metoda prodiranja u samom svom procesu postaje transcendentijom. Takvo, estetsko preispitivanje subjekta oslobađanje je u artikuliranost i u jasno povijesno raskrivanje samog bitka bića«. A »način govorenja poezije je i način egzistencije svijesti«. Mistika također počiva na (ili, primjereno: u) ličnosti, na raspoloživosti subjekta da dođe kroz »neposredan uvid« u »takvost bića«. Začuduje možda što Blagojević i od povijesti traži »provjerbu« u subjektu. Ovdje bi bilo nužno, sa Blagojevićem (uz malu pomoć Ivana Fohta), napraviti distinkciju između povijesti i istorije. Pod poviješću se podrazumijeva realno zbivanje ili sami vremenski procesi; pod istorijom pak nauka o tom zbivanju i procesima. Povijest je tako predmet istorije. Subjekt ne samo da učestvuje u povijesti, kao nečim subdinskom, već »je jasno da jedina istinska rekonstrukcija, povijesna i subjektivna, leži isključivo unutar biološko-psihološko-duhovnog sklopa jedne individue, jednog subjekta koji je izrastao u sazvučju ili disonanciji nasljedja povijesne situacije unutar koje je formiran«. Implicitnije, u tekstu *Mak Dizdar i bogumilstvo Blagojević, kritikujući Studije o* »Crkvi